

Datum van inontvangstneming : 21/03/2017

Zaak C-80/17

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

14 februari 2017

Verwijzende rechter:

Supremo Tribunal de Justiça (Portugal)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

7 februari 2017

Verzoekende partij:

Fundo de Garantia Automóvel

Verwerende partijen:

██
██
██

Voorwerp van het hoofdgeding

Motorrijtuigenverzekering – Verplichte verzekering – Subrogatie van het Fundo de Garantia Automóvel

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële verwijzing

Verzekering – Door de eigenaar aan het verkeer onttrokken en door een derde zonder toestemming gebruikt voertuig – Verzekeringsplicht voor de eigenaar – Voorwaarden voor subrogatie door het Fundo de Garantia Automóvel

Prejudiciële vragen

1) Moet artikel 3 van richtlijn 72/166/EEG van de Raad van 24 april 1972 (die gold op de datum van het ongeval) aldus worden uitgelegd dat de verplichte motorrijtuigenverzekering ook geldt ingeval het voertuig, op besluit van de eigenaar, aan het verkeer is onttrokken en in een particuliere tuin buiten de openbare weg is gestald?

of,

rust in die omstandigheden, onafhankelijk van de aansprakelijkheid die op het garantiefonds jegens de derde gelaedeerde rust, inzonderheid bij wederrechtelijk gebruik van het voertuig, op de eigenaar van het voertuig niet de verplichting, het voertuig te verzekeren?

2) Moet artikel 1, lid 4, van richtlijn 84/5/EEG van de Raad van 30 december 1983 (die gold op de datum van het ongeval) aldus worden uitgelegd dat het Fondo de Garantia Automóvel, dat bij gebreke van een verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid de derde die schade heeft geleden als gevolg van een verkeersongeval dat is veroorzaakt door een voertuig dat zonder medeweten en zonder toestemming van de eigenaar is weggehaald van het privéterrein waar het was gestald, schadeloos heeft gesteld, tegenover de eigenaar van het voertuig subrogatie kan invoeren, los van de vraag van de aansprakelijkheid voor het ongeval?

of,

moet voor de subrogatie van het Fondo de Garantia Automóvel tegenover de eigenaar van het voertuig worden vastgesteld of deze eigenaar wettelijk aansprakelijk is, meer in het bijzonder op grond dat hij toen het ongeluk plaatsvond daadwerkelijk de controle over het voertuig had?

Ingeroepen communautaire bepalingen

- 1 Artikel 3 van richtlijn 72/166/EEG van de Raad van 24 april 1972 inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der lidstaten betreffende de verzekering tegen de wettelijke aansprakelijkheid waartoe de deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven en de controle op de verzekering tegen deze aansprakelijkheid (PB 1972, L 103, blz. 1)
- 2 Artikel 1, lid 4, van de Tweede richtlijn 84/5/EEG van de Raad van 30 december 1983 inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der lidstaten betreffende de verzekering tegen de wettelijke aansprakelijkheid waartoe de deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven (PB 1984, L 8, blz. 17)

- 3 Richtlijn 2005/14/EG van het Europees Parlement en de Raad van 11 mei 2005 houdende wijziging van de richtlijnen 72/166/EEG, 84/5/EEG, 88/357/EEG en 90/232/EEG van de Raad en richtlijn 2000/26/EG van het Europees Parlement en de Raad betreffende de verzekering tegen de wettelijke aansprakelijkheid waartoe deelneming aan het verkeer van motorrijtuigen aanleiding kan geven (PB 2005, L 194, blz. 14)
- 4 Arrest van het Hof van Justitie van 4 september 2014, ██████████ C-162/13 (EU:C:2014:2146)

Ingeroepen bepalingen van nationaal recht

- 5 Op de datum van het ongeval gold in Portugal Decreto-Lei 522/85 van 31 december 1985 (nadien ingetrokken bij en vervangen door Decreto-Lei 291/07 van 21 augustus 2007 houdende uitvoering van richtlijn 2005/14), waarvan de voornaamste bepalingen luiden als volgt:
 - 6 Artikel 1, lid 1: „Eenieder die wettelijk aansprakelijk kan worden gesteld voor de vergoeding van materiële en immateriële schade als gevolg van letselschade of materiële schade die aan een derde wordt toegebracht door een motorvoertuig [...], moet, opdat zijn voertuigen aan het verkeer mogen deelnemen, gedekt zijn door een verzekering tegen die aansprakelijkheid.”
 - 7 Artikel 2: „De verzekeringsplicht rust op de eigenaar van het voertuig, behalve in geval van [...]”
 - 8 Artikel 8: „De overeenkomst dekt de wettelijke aansprakelijkheid van de verzekeringnemer, van de in artikel 2 genoemde verzekeringsplichtige en van de rechtmatige houder of bestuurder van het voertuig [lid 1]” en waarborgt ook „schadeloosstelling die verschuldigd is door de pleger van diefstal, roof, opzettelijk wederrechtelijk gebruik en opzettelijk veroorzaakte ongevallen [...] [lid 2]”.
 - 9 Volgens artikel 21 dient het waarborgfonds „overeenkomstig de bepalingen van dit hoofdstuk de schadeloosstellingen uit te keren die verschuldigd zijn voor ongevallen veroorzaakt door in Portugal geregistreerde voertuigen die verplicht verzekerd zijn [...]”.
 - 10 Artikel 25, lid 1, bepaalt dat „het Fundo de Garantia Automóvel na schadeloosstelling in de rechten van de gelaedeerde treedt, waarbij het voorts recht heeft op wettelijke rente en vergoeding van de kosten in verband met afwikkeling en inning” en dat „de personen die verzekeringsplichtig zijn, maar geen verzekering hebben, zoals bepaald in lid 1 kunnen worden aangesproken door het Fundo de Garantia Automóvel, dat desgevallend de door hem betaalde bedragen kan verhalen op andere personen die aansprakelijk zijn voor het ongeval.”

- 11 Artikel 503, lid 1, van de Código Civil bepaalt: „Hij die de feitelijke controle over een motorrijtuig heeft en dit motorrijtuig voor zijn eigen behoeften gebruikt, ook indien met tussenkomst van een gemachtigde, is aansprakelijk voor de schade die door dit voertuig wordt veroorzaakt, ook al neemt het niet aan het verkeer deel.”

Korte weergave van de feiten en van de procedure in het hoofdgeding

- 12 Op 19 november 2006 is een verkeersongeval gebeurd waarbij een aan verweerster ██████████ in eigendom toebehorend voertuig dat werd bestuurd door de zoon van deze laatste, de vader van verweerster ██████████ van de weg is geraakt.
- 13 De bestuurder en twee inzittenden van het voertuig zijn als gevolg van dat ongeval overleden.
- 14 Verweerster ██████████ eigenaar van het voertuig, had geen verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid.
- 15 Wegens *nierinsufficiëntie* en de hemodialyse die zij moest ondergaan, was verweerster ██████████ vóór de datum van het ongeval gestopt met het besturen van haar voertuig. Zij had het in haar tuin gestald en het vandaar niet meer verplaatst.
- 16 Op 18 of 19 november 2006 heeft haar zoon ██████████ buiten haar medeweten en zonder haar toestemming de autosleutels uit een lade in haar kamer genomen, waarna hij het voertuig de tuin uit heeft gereden en zich op de openbare weg heeft begeven.
- 17 Verzoeker heeft de ouders van één dodelijk slachtoffer van het ongeval buitengerechtelijk schadeloos gesteld en een vergoeding uitgekeerd voor de door een andere gelaedeerde geleden schade.
- 18 In zijn hoedanigheid van schuldeiser met recht van subrogatie heeft verzoeker in rechte veroordeling van verweerders tot betaling van de door hem aan de gelaedeerden uitgekeerde bedragen vermeerderd met rente gevorderd.
- 19 De rechter in eerste aanleg heeft de vordering van verzoeker gedeeltelijk gegrond verklaard met de overweging dat het feit dat de eigenaresse van het voertuig niet de bedoeling had met het voertuig aan het verkeer deel te nemen en dat het ongeval heeft plaatsgevonden zonder dat zij daarvoor aansprakelijk kan worden gesteld, niet wegnam dat zij een verzekering moest hebben. In dat verband overwoog die rechter dat de verzekeringsovereenkomst schadeloosstelling van de gelaedeerden waarborgt, ook in geval van diefstal van het voertuig.
- 20 Verweerster ██████████ heeft hoger beroep ingesteld bij het Tribunal da Relação, dat van oordeel was dat een verzekeringsovereenkomst niet vereist was.

Met de overweging dat verweerster niet aansprakelijk was heeft het de uitspraak vernietigd en de vordering ongegrond verklaard.

- 21 Daarop heeft verzoeker het onderhavige beroep tot herziening ingesteld.
- 22 De Supremo Tribunal de Justiça heeft de behandeling van de zaak geschorst en de hierboven uiteengezette vragen aan het Hof van Justitie voorgelegd.

Voornaamste argumenten van partijen in het hoofdgeding

- 23 Verweerster ██████████ betoogt dat zij niet verplicht was een verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid af te sluiten, aangezien het voertuig zich niet op de openbare weg bevond en zij niet de bedoeling had ermee aan het verkeer deel te nemen.
- 24 Verzoeker merkt op dat het voertuig van verweerster geschikt was voor deelneming aan het verkeer, zodat een verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid verplicht was.
- 25 Hij betoogt dat dat er aan motorrijtuigen inherente risico's zijn die meebrengen dat een verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid verplicht is ook indien met een voertuig niet aan het verkeer wordt deelgenomen.

Korte uiteenzetting van de motivering van de prejudiciële beslissing

- 26 Het ongeval is gebeurd op 19 de november 2006, vóór ommekomst van de termijn voor tenuitvoerlegging van richtlijn 2005/14 op 11 juni 2007.
- 27 In het arrest van 4 september 2014, ██████████ C-162/13 (EU:C:2014:2146), heeft het Hof van Justitie verklaard dat het begrip „deelneming aan het verkeer van voertuigen” in artikel 3, lid 1, van richtlijn 72/166 ziet op „elk gebruik van een voertuig dat overeenstemt met de gebruikelijke functie ervan”.
- 28 In die zaak moest worden uitgemaakt of een ongeval dat had plaatsgevonden terwijl het voertuig op particulier terrein reed en niet op de openbare weg, was gedekt door de verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid.
- 29 Die situatie verschilde van die in de onderhavige zaak, waarin moet worden uitgemaakt of, gelet op hetgeen volgt uit de toepasselijke richtlijnen, de eigenaar van een motorrijtuig enkel op die grond en onafhankelijk van andere omstandigheden over een verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid dient te beschikken.
- 30 Die vraag moet kennelijk ontkennend worden beantwoord, aangezien volgens artikel 3 van richtlijn 72/166 de verplichte motorrijtuigenverzekering hoofdzakelijk ertoe strekt, te waarborgen dat derden schadeloos worden gesteld in

het kader van de „wettelijke aansprakelijkheid met betrekking tot de deelneming aan het verkeer van voertuigen”.

- 31 Ongeacht de omvang van de aansprakelijkheid die uiteindelijk rust op de verzekeringsmaatschappij waarmee de eigenaar van een motorrijtuig een verzekeringsovereenkomst heeft gesloten, overeenkomstig de bepalingen van de achtereenvolgende richtlijnen, strekt de verzekeringsplicht ter bescherming van derden in geval van schade waarvoor die eigenaar wettelijk aansprakelijk is als eigenaar, ongeacht of hij al dan niet de bestuurder van het voertuig is.
- 32 Van niet-nakoming van de verplichting om een verzekeringsovereenkomst te sluiten lijkt dan ook alleen sprake te zijn in situaties waarin in de eerste plaats de eigenaar van het voertuig dit in het verkeer brengt of het gebruikt in omstandigheden die gevaar opleveren voor het wegverkeer, en in de tweede plaats hij tegenover derden wettelijk aansprakelijk kan worden gesteld voor schade als gevolg van het feit dat het voertuig aan het verkeer deelneemt.
- 33 Het lijkt overdreven om te concluderen dat de verzekeringsplicht ook dient te rusten op de eigenaar die het voertuig aan het verkeer heeft onttrokken, ingeval zich een ongeval voordoet bij wederrechtelijke toe-eigening van het voertuig of wanneer dit wordt bestuurd zonder toestemming van de eigenaar.
- 34 Artikel 1, lid 4, van richtlijn 84/5 bepaalt dat een orgaan als het Fundo de Garantia Automóvel enkel tot taak heeft, materiële schade en lichamelijk letsel te vergoeden die zijn veroorzaakt „door [...] een voertuig waarvoor niet aan de in lid 1 bedoelde verzekeringsplicht is voldaan”.
- 35 Die afbakening geeft bovendien aan dat het recht van subrogatie zich enkel kan uitstrekken tot situaties waarin de hierboven beschreven verplichting om een verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid af te sluiten niet is nagekomen.
- 36 Van subrogatie kan dus geen sprake zijn in geval van wederrechtelijke toe-eigening van een voertuig dat door de eigenaar aan het verkeer is onttrokken en op een privéterrein is gestald, waardoor het niet meer de risico's oplevert die onder normale omstandigheden aan deelneming aan het verkeer verbonden zijn.
- 37 Ofschoon ieder lidstaat op grond van die bepaling aan de tussenkomst van dit orgaan al dan niet een subsidiair karakter kan geven en het verhaal van ten gevolge van een ongeval betaalde bedragen kan regelen, vormt de instelling van dat orgaan voor de vergoeding van in het kader van het wegverkeer opgekomen schade kennelijk een surrogaat voor de verplichte verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid.
- 38 Die richtlijn spreekt over het verhaal „tussen dit orgaan en degene of degenen die aansprakelijk is of zijn voor het ongeval”, waardoor mede de vraag rijst of de eigenaar aansprakelijk kan worden gesteld enkel op grond dat hij eigenaar van het

voertuig is of dat hij enkel aansprakelijk is in gevallen waarin hij wettelijk aansprakelijk is voor schade als gevolg van een verkeersongeval.

- 39 In situaties waarin een verzekeringsovereenkomst is gesloten dient de verzekeringsmaatschappij de gelaedeerde schadeloos te stellen, ook indien de eigenaar van het voertuig daarover niet de feitelijke controle heeft en het voertuig in verkeer is gebracht na te zijn gestolen of wederrechtelijk wordt gebruikt (artikel 8, lid 2, van Decreto-Lei 522/85, dat gezien de datum van het ongeval op de zaak van toepassing is.
- 40 Indien een verkeersongeval plaatsvindt waarbij een motorrijtuig betrokken is waarvoor geen verzekeringsovereenkomst is gesloten, kan het Fundo de Garantia Automóvel rechtstreeks worden aangesproken voor de vergoeding van de aan derden opgekomen schade, ongeacht de omstandigheden waaronder het voertuig in het verkeer is gebracht, dat wil zeggen of de eigenaar er de feitelijke controle over had of dat er sprake was van wederrechtelijke toe-eigening zoals in geval van diefstal.
- 41 De Supremo Tribunal de Justiça koestert twijfel over de uitlegging die aan de betrokken richtlijnen moet worden gegeven en over het nuttig effect ervan in het nationale recht voor de vraag of de verplichte verzekering tegen wettelijke aansprakelijkheid van de eigenaar van een motorrijtuig voortvloeit uit het loutere feit dat hij eigenaar is of dat, ook al is in die omstandigheden de vergoeding van aan derden opgekomen schade gewaarborgd door de uitkering van het Fundo de Garantia Automóvel, geen verzekeringsplicht geldt wanneer het voertuig door de eigenaar aan het verkeer is onttrokken en buiten de openbare weg is gestald.
- 42 Meer in het bijzonder moet worden vastgesteld of gelet op bedoelde richtlijnen sprake is van subrogatie ook indien de eigenaar niet de feitelijke controle over het voertuig heeft (artikel 503, lid 1, van de Código Civil) omdat dit wederrechtelijk wordt gebruikt, of dat daartoe moet zijn voldaan aan alle voorwaarden die aan de wettelijke aansprakelijkheid van de eigenaar voor het ongeval gekoppeld zijn.